

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาบทบาทหุ่นมานลงสรงในการแสดงโขน เป็นการศึกษาโดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อมุ่งเน้นให้เห็นความสำคัญของบทบาทหุ่นมานลงสรงที่มีต่อบริบททางสังคมเพื่อเป็นแนวทางในการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันในทางที่ดีในเรื่องของการรักษาความสะอาดของร่างกาย และการแต่งตัวให้ดูมีสง่าราศี มีบุคลิกภาพที่ดี น่าเคารพนับถือ องค์ประกอบการแสดง ตลอดจนวิเคราะห์โครงสร้างกระบวนการท่ารำ หลักการและทฤษฎีที่ใช้ในการแสดง โดยมุ่งศึกษากระบวนการท่ารำหุ่นมานลงสรงของอาจารย์ประสิทธิ์ ปิ่นแก้ว ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (นาฏศิลป์-โขน) ปี พ.ศ. 2551 และเป็นผู้เชี่ยวชาญการสอนโขนลิงของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดกระบวนการท่ารำมาจากครูศรี วรสระวิน ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (นาฏศิลป์-โขน) ปี พ.ศ. 2531 และเป็นผู้เชี่ยวชาญการสอนนาฏศิลป์โขนลิง และเป็นผู้ประดิษฐ์กระบวนการท่ารำชุดหุ่นมานลงสรง เพื่อเป็นหลักในการวิเคราะห์ ทั้งนี้ได้ทำการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร คำบอกเล่า บุคคล สื่อนวัตกรรม งานศิลปะ โดยวิธีการค้นคว้าข้อมูลเอกสาร การสัมภาษณ์ การสนทนา การสังเกตการณ์ รวมทั้งการฝึกปฏิบัติด้วยตนเองซึ่งมีขั้นตอนกระบวนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

3.1 แผนการดำเนินการวิจัย

3.2 แหล่งข้อมูล

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3.1 การค้นคว้าเอกสาร

3.3.2 การสังเกต

3.3.3 การทดลองฝึกท่า

3.3.4 การบันทึกภาพ

3.3.5 การสัมภาษณ์/การสนทนา

3.4 การตรวจสอบข้อมูล

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.6 การเสนอผลการวิจัย

โดยมีรายละเอียดการดำเนินการ ดังต่อไปนี้

3.1 แผนการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องบทบาทหนุমানลงสรงในการแสดงโขน กำหนดระยะเวลาในการดำเนินการเป็นเวลา 3 ปี เริ่มวันที่ 1 เมษายน 2552 ถึงวันที่ 31 มีนาคม 2553 โดยมีแผนการดำเนินการดังนี้

ตารางที่ 4 ขั้นตอนและระยะเวลาดำเนินการวิจัย

เริ่มทำวิทยานิพนธ์ เดือนเมษายน 2552	2553		2554			2555	2556
	ก.ค.	ส.ค.-ธ.ค.	ม.ค.-มี.ค.	เม.ย.-พ.ค.	มิ.ย.-ธ.ค.	ม.ค.-ธ.ค.	ม.ค.-ก.พ.
1. ขั้นเสนอโครงร่าง วิทยานิพนธ์	↔						
2. ขั้นเก็บรวบรวม ข้อมูล		↔	↔				
3. ขั้นตรวจสอบข้อมูล			↔				
4. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล				↔	↔		
5. ขั้นเรียบเรียงและ เสนอผลการวิจัยให้ อาจารย์ที่ปรึกษา				↔	↔		
6. ขั้นพิมพ์ผลการวิจัย						↔	↔

3.2 แหล่งข้อมูล

การศึกษบทบาทหนุমানลงสรงในการแสดงโขน ตามรูปแบบกระบวนการทำรำของอาจารย์ประสิทธิ์ ปิ่นแก้ว ซึ่งใช้สำหรับการเรียนการสอนด้านนาฏยศิลป์โขนลิง ของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการแสดงชุดหนุমানลงสรง และวิเคราะห์หลักโครงสร้างของกระบวนการทำรำหนุমানลงสรง ซึ่งมีข้อมูลปรากฏในรูปแบบของเอกสาร คำบอกเล่า ของบุคคลในวงการนาฏยศิลป์และวงการดนตรีไทย ซึ่งผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารทางวิชาการและบทความที่เกี่ยวข้องจากแหล่งศึกษาค้นคว้าความรู้ต่างๆ ดังนี้

1. หอสมุดแห่งชาติ
2. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
3. หอสมุดวิทยาลัยนาฏศิลป์
4. หอสมุดคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
5. ศูนย์สารนิเทศมนุษยศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
6. ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
7. หอสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์
8. กลุ่มวิจัยและพัฒนาการแต่ง ลำนำการสังคีต กรมศิลปากร
9. ศูนย์รักศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
10. หอสมุดคณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาความเป็นมาและองค์ประกอบการแสดง กระบวนท่ารำ หลักการและโครงสร้างกระบวนท่ารำ หนุมานลงสรง ซึ่งมีข้อมูลปรากฏในรูปแบบของเอกสาร คำบอกเล่า บุคคล สื่อวัตถุกรรม และงานศิลปะ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลดังกล่าวโดยใช้วิธีการต่อไปนี้

3.3.1 การค้นคว้าเอกสาร

การสืบค้นข้อมูลที่ปรากฏในรูปลักษณะของการเขียน การพิมพ์ด้วยวิทยาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ซึ่งเน้นการเก็บข้อมูลที่เป็นเอกสารด้านความสำคัญของน้ำกับชีวิต การใช้น้ำในการประกอบประเพณีพิธีกรรมทั้งของราชวงศ์และของหลวง ข้อมูลเอกสาร ตำรา งานวิจัยต่าง ๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการร่ำลงสรงในการแสดง โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ได้แก่ ตำราทางวิชาการ ผลการวิจัยและวิทยานิพนธ์ และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

เอกสาร ตำราทางวิชาการ

1. น้ำกับชีวิตไทย ของคณะอนุกรรมการส่งเสริมและพัฒนาเอกลักษณ์ทางธรรมชาติในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ ปี พ.ศ. 2538 ซึ่งมีข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญของน้ำกับวิถีชีวิตไทย น้ำในประเพณีราชวงศ์ และประเพณีหลวง
2. สุภาสิต คำพังเพย และสำนวนไทย ของยิ่งลักษณ์ งามดี ปี พ.ศ. 2548 ซึ่งมีข้อมูลเกี่ยวกับคำสุภาสิต คำพังเพย และสำนวนไทยที่เกี่ยวกับน้ำ

3. ศาสนพิธีทางพุทธศาสนา ของนายไพฑูรย์ ยิ้มทอง ปี พ.ศ. 2546 ซึ่งมีข้อมูลเกี่ยวกับการใช้น้ำประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ
4. เกร็ดโบราณคดีประเพณีไทย ของ ส. พลายน้อย ปี พ.ศ. 2544 ซึ่งมีข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีไทย
5. ประเพณี พิธีมงคล และวันสำคัญของไทย ของธนาภิต ผู้เรียบเรียง ปี พ.ศ. 2553 ซึ่งมีข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีพิธีกรรมของไทย
6. ประเพณีและพิธีกรรมในวรรณคดีไทย ของสมปราชญ์ อัมมะพันธุ์ ปี พ.ศ. 2536 ซึ่งมีข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีพิธีกรรมที่ปรากฏในวรรณคดีไทย
7. ประเพณีเนื่องในการเกิด ของเสถียรโกเศศ ปี พ.ศ. 2539 ซึ่งมีข้อมูลเกี่ยวกับขั้นตอนพิธีกรรมเนื่องในการเกิด
8. ประเพณีเกี่ยวกับการอุปสมบท ของเสถียรโกเศศ ปี พ.ศ. 2539 ซึ่งมีข้อมูลเกี่ยวกับขั้นตอนพิธีกรรมในประเพณีการอุปสมบท
9. ประเพณีเกี่ยวกับชีวิตแต่งงาน ของเสถียรโกเศศ ปี พ.ศ. 2539 ซึ่งมีข้อมูลเกี่ยวกับขั้นตอนพิธีกรรมในประเพณีแต่งงาน
10. ประเพณีเนื่องในการตาย ของเสถียรโกเศศ ปี พ.ศ. 2539 ซึ่งมีข้อมูลเกี่ยวกับขั้นตอนของพิธีกรรมเนื่องในการตาย
11. วรรณคดีขนบประเพณีพระราชพิธีสิบสองเดือน ของเบญจมาศ พลอินทร์ ปี พ.ศ. 2523 ซึ่งมีข้อมูลเกี่ยวกับพระราชพิธีสิบสองเดือนที่ปรากฏในวรรณคดีไทย
12. โคลงพระราชพิธีทวาทศมาส ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้า กรมพระยาบำราบปิปักษ์ ปี พ.ศ. 2545 ซึ่งมีข้อมูลเกี่ยวกับโคลงพระราชพิธีทวาทศมาส
13. พระราชพิธีสิบสองเดือน พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ปี พ.ศ. 2516 ซึ่งมีข้อมูลเกี่ยวกับพระราชพิธีที่มีความเกี่ยวข้องกับน้ำ
14. ประเพณีในราชสำนัก ของพลตรีหม่อมทวีวงศ์ ถวัลยศักดิ์ ปี พ.ศ. 2514 ซึ่งมีข้อมูลเกี่ยวกับพระราชพิธีในราชสำนัก
15. ร้องรำทำเพลง : ดนตรีและนาฏศิลป์ชาวสยาม ของสุจิตต์ วงษ์เทศ ปี พ.ศ. 2542 ซึ่งมีข้อมูลเกี่ยวกับ ประเพณีราษฎร์ ประเพณีหลวง การเล่นดั้งเดิมของชาวสยาม ดึกดำบรรพ์ ละครผู้หญิงล้วน ละครนอก ละครใน

16. พระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี แผ่นดินสมเด็จพระบรมราชาที่ 4 (สมเด็จพระเจ้าตากสิน) ฉบับหมอบัดเล ของศรีนิล น้อยบุญแนว บรรณาธิการ ซึ่งมีข้อมูลเกี่ยวกับพงศาวดารในสมัยกรุงธนบุรี

17. หนังสือคณานุสรณ์ ครบรอบ 100 ปี คุณครูมูล ยมะคุปต์ ในส่วนของบทความเรื่อง "ลงทรงโพน" ของอุดม อังสุธร และสัญญาชัย สุขสำเนียง ปี พ.ศ. 2548 ซึ่งมีข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญของน้ำ และข้อมูลเกี่ยวกับการรำลงทรงในการแสดง

18. เงาะป่า พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ปี พ.ศ. 2553 ซึ่งมีเนื้อหาเป็นบทละครเรื่องเงาะป่า

19. บทละครนอกรวม 6 เรื่อง พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ปี พ.ศ. 2540 ซึ่งมีเนื้อหาเป็นบทละครนอกทั้ง 6 เรื่อง ที่เป็นบทพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 2

20. ประชุมบทกวีนิพนธ์สมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ของกองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร เป็นผู้รวบรวมข้อมูล ซึ่งมีข้อมูลเกี่ยวกับบทกวีนิพนธ์ในการสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์

21. วรรณคดีเกี่ยวกับชนบประเพณีไทย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก ปี พ.ศ. 2529 ซึ่งมีข้อมูลเกี่ยวกับพระราชพิธีบรมราชาภิเษก แหล่งน้ำศักดิ์ในประเทศไทย และการสงฆ์น้ำมูรธาภิเษก

22. การเสด็จขึ้นครองราชย์ พระราชพิธี คติ ความหมาย และสัญลักษณ์แห่ง "สมมติเทวราช" ของวิไลรัตน์ ย้งรอด และธวัชชัย องค์กรวิเวทย์ บรรณาธิการ ซึ่งมีข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาของพระราชพิธีบรมราชาภิเษก และพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

23. เอกลักษณ์ไทย เล่ม 1 ของคณะอนุกรรมการจัดทำสารคดีเกี่ยวกับเอกลักษณ์ไทยในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ ปี พ.ศ. 2553 ซึ่งมีข้อมูลเกี่ยวกับพระราชพิธีบรมราชาภิเษก

24. จดหมายเหตุพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมเด็จพระรามาธิบดี ศรีสินทรมหาจักรีวรุฒ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ของ หอพระสมุดสำหรับพระนครรวบรวมพิมพ์ ปี พ.ศ. 2466 ซึ่งมีข้อมูลเกี่ยวกับพระราชพิธีบรมราชาภิเษกในรัชกาลที่ 6

25. ตำนานละครอิเหนา ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาบำรงภูวณภาพ ปีพ.ศ. 2508 มีข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของการแสดงลงทรง

26. บทละครเรื่องศกุนตลา พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ปี พ.ศ. 2536 ซึ่งมีข้อมูลบทละครเรื่องศกุนตลา

27. สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่มที่ 30 บทความเรื่อง "ปราสาทขอมในประเทศไทย ของนายศักดิ์ชัย สายสิงห์ ซึ่งมีข้อมูลเกี่ยวกับภาพสลักเรื่องรามายณะตามปราสาทหินต่าง ๆ

28. โขน ของนายธนิธ อยุธยา ปี พ.ศ. 2538 ซึ่งมีข้อมูลประวัติความเป็นมาของโขน บทที่ใช้สำหรับการแสดงโขน วิธีการคัดเลือกและฝึกหัดโขน

29. บ่อเกิดแห่งรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ปี พ.ศ. 2551 ซึ่งมีข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของเรื่องรามเกียรติ์

30. สารานุกรมเพลงไทย ของณรงค์ชัย ปิฎกรัษฎ์ ปี พ.ศ. 2542 ซึ่งมีข้อมูลเกี่ยวกับความหมายของเพลง

31. อธิบายเครื่องดนตรีและเครื่องดนตรีสากล ของนายสมบัติ จำปาเงิน ปี พ.ศ. 2545 ซึ่งมีข้อมูลเกี่ยวกับคำอธิบายลักษณะของเครื่องดนตรีไทย

32. หลักการแสดงนาฏศิลป์ปริทรรศน์ ของศาสตราจารย์ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์ ปี พ.ศ. 2547 ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับหลักการแสดงทางด้านนาฏศิลป์

33. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับศิลปะการกำกับการแสดงละครเวที ของศาสตราจารย์ ดร.มัทนี รัตนิน ปี พ.ศ. 2546 ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับหลักการจัดการแสดงบนเวที

34. นาฏยประดิษฐ์ ของนายพิรพงศ์ เสนไสย ปี พ.ศ. 2546 ซึ่งมีข้อมูลเกี่ยวกับหลักการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ประดิษฐ์

35. ความงามในนาฏศิลป์ ของนายพิรพงศ์ เสนไสย ปี พ.ศ. 2546 ซึ่งมีข้อมูลเกี่ยวกับสุนทรียในงานนาฏศิลป์

36. จดหมายเหตุการณ์จัดสร้างเครื่องแต่งกายโขน ละคร สำหรับการแสดงเฉลิมพระเกียรติเรื่องรามเกียรติ์ ตอนพรหมาศ ของคณะกรรมการอำนวยการจัดสร้างเครื่องแต่งกายโขน ละคร ปี พ.ศ. 2552 ซึ่งมีข้อมูลเกี่ยวกับการจัดสร้างเครื่องแต่งกายโขนเฉลิมพระเกียรติฯ

37. รำเดี่ยวมาตรฐานตัวนาง ของรองศาสตราจารย์ผุสดี หลิมสกุล ปีพ.ศ. 2546 ซึ่งมีข้อมูลเกี่ยวกับการแสดงรำเดี่ยวของตัวนางในทางนาฏศิลป์ไทย เช่น สีดาทรงเครื่อง เป็นต้น

รำเดี่ยวมาตรฐานตัวนาง โดยรองศาสตราจารย์ผุสดี หลิมสกุล เป็นหนังสือที่ถ่ายทอดการรำเดี่ยวแบบมาตรฐานของตัวนางในลักษณะของการรำลงทรงเครื่อง รำแต่งตัว

และรำจួយขาย ในการแสดงโขน ละคร ทั้งนี้ได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับคำอธิบายเกี่ยวกับตัวนาง ดังนี้

“ตัวนาง” ในทางนาฏยศิลป์ไทย เป็นคำที่ใช้เรียกนักแสดงที่รับบทเป็นผู้หญิงคู่กับนักแสดงที่รับบทบาทเป็นผู้ชาย ที่เรียกว่า “ตัวพระ” ความสำคัญของตัวนางแต่ละตัวขึ้นอยู่กับบทบาทในแต่ละตอนของเรื่อง

38. คู่มือประกอบการสอนวิชานาฏศิลป์ไทย ระดับนาฏศิลป์ชั้นต้น หลักสูตรนาฏศิลป์ชั้นต้นปีที่ 1 ของกรมศิลปากร ปีพ.ศ. 2539 ว่าด้วยเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับการฝึกหัดท่ารำเบื้องต้น แม่ท่าโขนลิง

งานวิจัยและวิทยานิพนธ์

1. รายงานรายวิชาอาศรมศึกษาเรื่อง “รำลงทรงทำวมาลีวราช และเพลงหน้าพาทย์กลม (พระนารายณ์) ของนายธีรเดช กลิ่นจันทร์ ปี พ.ศ. 2554 ซึ่งมีข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของการรำลงทรง และข้อมูลเกี่ยวกับการรำลงทรงทำวมาลีวราช

2. รายงานรายวิชาอาศรมศึกษาเรื่อง “การแสดงชุดหनुมานลงทรง” ของนายบัณฑิต เข้มทอง (ผู้วิจัย) ปี พ.ศ. 2552 ซึ่งมีข้อมูลเกี่ยวกับการแสดงชุดหनुมานลงทรง และกระบวนการรำหनुมานลงทรง

3. ศิลปนิพนธ์เรื่อง “ลงทรงทำวมาลีวราช” ของนายนิติพงษ์ ทับทิมหิน ปี พ.ศ. 2549 ซึ่งมีข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของการรำลงทรง และประวัติการรำลงทรงทำวมาลีวราช

4. งานวิจัยเรื่อง “บทบาทตัวละครในเรื่องรามเกียรติ์ กรณีเฉพาะตัวหनुมาน” ของนายวิโรจน์ อยู่สวัสดิ์ ปี พ.ศ. 2552 ซึ่งมีข้อมูลเกี่ยวกับประวัติ และบทบาทของหनुมานในการแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์และรามายณะของประเทศในแถบเอเชีย พื้นฐานเกี่ยวกับนาฏศิลป์โขนลิง การวิเคราะห์บทบาทของหनुมานในเรื่องรามเกียรติ์ และกลวิธีในการแสดงบทบาทหनुมาน

5. การศึกษา และการพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการแต่งกายยืนเครื่องโขน-ละครรำของกรมศิลปากร ปี พ.ศ. 2550 ซึ่งมีข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของเครื่องแต่งกายโขน-ละคร

6. เครื่องแต่งกายละคร และการพัฒนา : การแต่งกายยืนเครื่องละครในของ กรมศิลปากร ของกรมศิลปากร ปี พ.ศ. 2547 ซึ่งมีข้อมูลเกี่ยวกับเครื่องแต่งกายยืนเครื่องละคร ตามแบบกรมศิลปากร

7. วิทยานิพนธ์เรื่อง “ลงทรงโขน : รูปแบบการแสดงละครใน” ของวรวิณี สุขสม ปี พ.ศ. 2545 ซึ่งมีข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของการแสดงรำลงทรง

8. วิทยานิพนธ์เรื่อง “ระเบียบวิธีการขับร้องและบรรเลงเพลงลงทรง” ของสมาพร ด้วงไกลถิ่น ปี พ.ศ. 2550 ซึ่งมีข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของการลงทรงทั้งในพระราชพิธี การแสดงการบรรเลงและการขับร้อง

9. วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต เรื่อง “แนวคิด และวิธีการ แสดงโขนลิง” ของนายไพโรจน์ ทองคำสุก ปี พ.ศ. 2549 ซึ่งมีข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และวิธีการแสดงโขนลิง

3.3.2 การสังเกตการณ์

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบ หลักและกลวิธีการรำในบทบาทของหนุมาน โดยวิธีการพิจารณาด้วยตนเองในการสังเกตการณ์ทั้งวิธีการมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม ดังนี้

1. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยศึกษาวิธีการถ่ายทอดของผู้เชี่ยวชาญ และ คณาจารย์ที่ถ่ายทอดท่ารำแก่นักศึกษาโขนลิง คณะศิลปศึกษา และคณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ในการเรียนการสอนบทเรียนอุบายหนุมานทรงเครื่อง พระยาอนูชิต ทรงเครื่อง และหนุมานลงทรง เช่น

โดยใช้หัวข้อหลักในการสังเกตการรำของนักศึกษา ดังนี้

1. ความสามารถในการเรียนรู้ของนักศึกษา
2. ความแม่นยำในท่ารำ
3. ความแม่นยำในจังหวะ
4. ลีลาท่ารำ

จากการสังเกตการณ์การเรียนการสอนในบทเรียนรำเดี่ยวอวตฝีมือของตัวลิง จากประสบการณ์สอนโขนลิงของข้าพเจ้าเป็นเวลา 5 ปี พบว่าการเรียนการสอนมีข้อจำกัดในส่วน ของอัตราส่วนจำนวนครูต่อนักศึกษาและระยะเวลาในการฝึก กล่าวคือ จำนวนครูมีน้อยไม่เพียงพอที่จะดูแลนักศึกษาจำนวนมากได้อย่างทั่วถึง และการมีระยะเวลาน้อยสำหรับเนื้อหาการรำ

เดี่ยววาดฝีมือ ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาในการบ่มเพาะทักษะความชำนาญเป็นเวลานานพอสมควร จึงจะทำได้อย่างแม่นยำ ชำนาญ และเกิดความสวยงามของกระบวนการทำรำ ข้อจำกัดในเรื่องของ ระยะเวลาการเรียนการสอนตามหลักสูตร ทำให้ปัจจุบันมีนักศึกษาที่มีทักษะความสามารถในการทำรำเดี่ยววาดฝีมือของตัวลิงที่สามารถทำได้อย่างงดงามตามแบบของโขนลิงมีจำนวนน้อยลง กล่าวคือ

1. นักศึกษาไม่สามารถเก็บรายละเอียดเกี่ยวกับท่ารำไม่ได้ทั้งหมด แต่นักศึกษาสามารถจดจำท่ารำได้ครบทุกท่า
2. ความแม่นยำในท่ารำ การจำกัดเวลาทำให้นักศึกษาจำท่ารำได้เฉพาะตอนสอบเท่านั้น เมื่อขาดการทบทวนและฝึกฝน เมื่อมีการวัดผลสัมฤทธิ์ในปลายภาค นักศึกษาส่วนใหญ่ไม่สามารถจำท่ารำได้
3. นักศึกษารำไม่ตรงกับจังหวะเพราะนักศึกษาขาดการฟังเพลงและท่วงทำนองของจังหวะ
4. ลีลาท่ารำ การฝึกฝนน้อยทำให้เก็บรายละเอียดท่ารำได้น้อย ทำให้ลีลาท่ารำที่แสดงออกมาไม่ชัดเจน เช่น การกระทบจังหวะเข้า การใช้ลีลาในการรำ เป็นต้น

2. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยศึกษา สังเกตรูปแบบ องค์ประกอบ หลักวิธีการรำ และลีลากระบวนการทำรำ จากการชมการแสดงบนเวทีของนาฏยศิลป์ในโอกาสต่างๆ เช่น

2.1 การแสดงโขนในตอนต่างๆ

2.2 การแสดงชุดรำเบ็ดเตล็ดของตัวโขนลิง เช่น หนุมานจับนางสุพรรณมัจฉา/นางเบญกาย ระเบิดวีระชัยลิง อูยฉายหนุมานทรงเครื่อง พระยาอนูชิตทรงเครื่อง และหนุมานลงสรง

รวมทั้งชมวีดิทัศน์การแสดงของครูผู้ถ่ายทอดและผลงานของนักศึกษา ในงานต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. วีดิทัศน์ในการแสดงผลงานศิลปะนิพนธ์แนวอนุรักษ์ ของคณะศิลปนาฏดุริยางค์ ในการแสดงชุด อูยฉายหนุมานทรงเครื่อง พระยาอนูชิตทรงเครื่อง และหนุมานลงสรง

3.3.3 การทดลองฝึกทำ

ผู้วิจัยได้ศึกษา สังเกต วิธีการทำและลีลากระบวนการทำรำจากวีดิทัศน์การแสดงจากผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ได้มีการรวบรวมผลงานไว้ และดำเนินการถ่ายทอดและฝึกฝนปฏิบัติทำรำด้วยตนเองและแบบตัวต่อตัวจากอาจารย์ผู้ถ่ายทอด ดังนี้

- 1. รับการถ่ายทอดและฝึกปฏิบัติกระบวนการทำรำหุ่นมาลงสร โดยได้รับการถ่ายทอดกระบวนการทำรำจากอาจารย์ประสิทธิ์ ปิ่นแก้ว

ตารางที่ 5 การถ่ายทอดกระบวนการทำรำหุ่นมาลงสร

วัน เดือน ปี	การถ่ายทอดทำรำ
17 มิถุนายน 2552	ฝึกปฏิบัติกระบวนการทำรำหุ่นมาลงสรจากอาจารย์ประสิทธิ์ ปิ่นแก้ว ณ ลานมรกต ตึกอำนวยการ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ - อธิบายประวัติการแสดง - อธิบายลักษณะทำรำเพลงหุ่นมาลงสร - ต่อทำรำเพลงหุ่นมาลงสร (บทที่ 1)
19 มิถุนายน 2552	ฝึกปฏิบัติกระบวนการทำรำหุ่นมาลงสรจากอาจารย์ประสิทธิ์ ปิ่นแก้ว ณ ลานมรกต ตึกอำนวยการ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ - ฝึกทบทวนทำรำหุ่นมาลงสร (บทที่ 1) - เก็บรายละเอียด พร้อมปรับปรุงแก้ไข - ต่อทำรำเพลงหุ่นมาลงสร (บทที่ 2)
24 กรกฎาคม 2552	ฝึกปฏิบัติกระบวนการทำรำหุ่นมาลงสรจากอาจารย์ประสิทธิ์ ปิ่นแก้ว ณ ลานมรกต ตึกอำนวยการ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ - ฝึกทบทวนทำรำหุ่นมาลงสร (บทที่ 2) - เก็บรายละเอียด พร้อมปรับปรุงแก้ไข - ต่อทำรำเพลงหุ่นมาลงสร (บทที่ 3)
26 มิถุนายน 2552	ฝึกปฏิบัติกระบวนการทำรำหุ่นมาลงสรจากอาจารย์ประสิทธิ์ ปิ่นแก้ว ณ ลานมรกต ตึกอำนวยการ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ - ฝึกทบทวนทำรำหุ่นมาลงสร (บทที่ 3) - เก็บรายละเอียด พร้อมปรับปรุงแก้ไข - ต่อทำรำเพลงหุ่นมาลงสร (บทที่ 4)

ตารางที่ 5 การถ่ายทอดกระบวนการทำรำหนุमानลงตรง (ต่อ)

วัน เดือน ปี	การถ่ายทอดทำรำ
3 กรกฎาคม 2552	ฝึกปฏิบัติกระบวนการทำรำหนุमानลงตรงจากอาจารย์ประสิทธิ์ ปิ่นแก้ว ณ ลานมรกต ตึกอำนวยการ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ - ฝึกทบทวนทำรำหนุमानลงตรงจนเกิดความชำนาญ
4 กรกฎาคม 2552	ฝึกปฏิบัติกระบวนการทำรำหนุमानลงตรงจากอาจารย์ประสิทธิ์ ปิ่นแก้ว ณ ลานมรกต ตึกอำนวยการ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ - ฝึกทบทวนทำรำหนุमानลงตรงจนเกิดความชำนาญ
5 กรกฎาคม 2552	ฝึกปฏิบัติกระบวนการทำรำหนุमानลงตรงจากอาจารย์ประสิทธิ์ ปิ่นแก้ว ณ ลานมรกต ตึกอำนวยการ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ - ฝึกทบทวนทำรำหนุमानลงตรงจนเกิดความชำนาญ

3.3.4 การบันทึกภาพ

ผู้วิจัยได้มีการเก็บข้อมูลภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว เพื่อนำมาประกอบรายงานผลการวิจัยดังนี้

การถ่ายภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว เพื่อนำไปบันทึกในรายงานการวิจัยในบทกระบวนการทำรำหนุमानลงตรง ในลักษณะทำรำจะเป็นการตีบทตามบทร้อง โดยได้รับเกียรติจากอาจารย์ประสิทธิ์ ปิ่นแก้ว เป็นผู้ควบคุมดูแลกระบวนการทำรำในการบันทึกภาพ ซึ่งได้จัดทำการบันทึกนิ่งและภาพเคลื่อนไหว ณ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม

3.3.5 การสัมภาษณ์/การสนทนา

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ด้วยวิธีบันทึกลงในแถบบันทึกเสียงและจดบันทึกตามความเหมาะสม โดยการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มบุคคลผู้มีความรู้ทางด้านนาฏยศิลป์และดนตรีไทย เพื่อทราบประวัติ ความเป็นมา รวมทั้งองค์ประกอบหลักการแสดงในบทบาทกระบวนการทำรำของหนุमानลงตรง โดยแบ่งกลุ่มบุคคลในการสัมภาษณ์ และคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ดังนี้

3.3.5.1 กลุ่มบุคคลในการสัมภาษณ์

กลุ่มศิลปินแห่งชาติ บุคคลที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับดนตรี นาฏศิลป์ เป็นที่ได้รับการยกย่องให้เป็นศิลปินแห่งชาติในสาขาศิลปะการแสดง ได้แก่

1. ผศ.ดร.ศุภชัย จันทร์สุวรรณ์ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (นาฏศิลป์) ประจำปี พ.ศ. 2548 และดำรงตำแหน่งคณบดีคณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
2. นายประสิทธิ์ ปิ่นแก้ว ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (นาฏศิลป์-โขน) ปี พ.ศ. 2551 และเป็นผู้เชี่ยวชาญการสอนนาฏศิลป์ไทยโขนลิง สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
3. นายจตุพร รัตนวราหะ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (นาฏศิลป์-โขน) ปี พ.ศ. 2552 และเป็นผู้เชี่ยวชาญการสอนนาฏศิลป์ไทยโขนยักษ์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
4. อาจารย์ทัศนีย์ ชุนทอง ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีไทย-คีตศิลป์) ปี พ.ศ. 2555 และเป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางคีตศิลป์ไทยสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางด้านดนตรี นาฏศิลป์ไทย และบุคคลผู้มีประสบการณ์ในการแสดงละคร และการสอนในสถาบันการศึกษาและหน่วยงานต่าง ๆ ดังนี้

1. อาจารย์วิโรจน์ อยู่สวัสดิ์ ผู้เชี่ยวชาญการสอนนาฏศิลป์ไทยโขนลิง สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม
2. อาจารย์สมศักดิ์ ทัดติ ผู้เชี่ยวชาญการสอนนาฏศิลป์ไทยโขนยักษ์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม
3. อาจารย์เวณิกา บุนนาค ผู้เชี่ยวชาญการสอนนาฏศิลป์ไทย ละครพระ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม
4. อาจารย์กรรณิการ์ วิโรทัย ผู้เชี่ยวชาญการสอนนาฏศิลป์ไทย ละครนาง สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม
5. อาจารย์ณัฐพงศ์ โสวัตร ผู้เชี่ยวชาญสอนดุริยางคศิลป์ไทย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม
6. อาจารย์บุญช่วย แสงอนันต์ ผู้เชี่ยวชาญด้านดุริยางคศิลป์ไทย สำนักการสังคีต กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม

7. อาจารย์สุพัชรินทร์ วัฒนพันธุ์ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางคีตศิลป์ไทย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม

กลุ่มนักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีความรู้ทางด้านวิชาการทางด้านนาฏศิลป์ไทย

1. ดร.ไพโรจน์ ทองคำสุก นักวิชาการละครและดนตรี สำนักการสังคีต กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม และเป็นภาคีสมาชิกราชบัณฑิตยสถาน

2. อาจารย์สมรัตน์ ทองแท้ นักวิชาการละครและดนตรี ที่ปรึกษากลุ่มวิจัยและพัฒนาางานแสดง สำนักการสังคีต กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม

กลุ่มผู้ปฏิบัติการสอน ผู้มีประสบการณ์การบรรเลง และสอนดนตรีไทยมากกว่า 20 ปี

1. อาจารย์สหวัดน์ ปลื้มปรีชา อาจารย์ด้านดุริยางคศิลป์ไทย (เครื่องหนัง) ดำรงตำแหน่งรองคณบดีฝ่ายแผนและศิลปวัฒนธรรม คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม

2. อาจารย์ดุษฎี มีป้อม อาจารย์ด้านดุริยางคศิลป์ไทย (ระนาด) ดำรงตำแหน่งหัวหน้าภาควิชาดุริยางคศิลป์ศึกษา คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม

3.3.5.2 คำถามในการสัมภาษณ์

ก่อนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้วิจัยใช้วิธีการตั้งคำถามโดยตั้งคำถามในการสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลดังกล่าว โดยใช้คำถามแบบปลายเปิด ดังนี้

คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์กลุ่มนาฏศิลป์เกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานการรำลงสรอง ดังนี้

1. คำนิยามของคำว่าลงสรอง หมายความว่าอย่างไร
2. เจ้านายลำดับชั้นใดที่มีสิทธิ์เข้าพิธีลงสรอง
3. พิธีลงสรองกระทำกี่ครั้งในช่วงชีวิต
4. พิธีลงสรองมีกี่แบบ / มีลักษณะเช่นใด / มีใครบ้างที่เคยผ่านพิธีลงสรอง
5. จากพระราชพิธีลงสรองมาสู่การแสดงมีความเหมือนหรือแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร
6. การรำลงสรองครั้งแรกเมื่อใด / เกิดขึ้นกับละครประเภทใด / ใครเป็นผู้ประดิษฐ์ทำรำ

7. ละคร / โขน เรื่องใด ตอนใดบ้างที่มีการแสดงกล่าวถึงการลงทรงในพระราชพิธีลงทรง หากมีเป็นรูปแบบการลงทรงแบบใด

8. ขั้นตอนการรำลงทรงในการแสดงมีกี่ขั้นตอน อะไรบ้าง

9. นักร้องในการแสดงรำลงทรง ส่วนใหญ่อยู่ในขั้นตอนใด

10. การรำลงทรงมีกี่ประเภท / อะไรบ้าง / ใช้กับการแสดงละครประเภทใด

11. เครื่องดนตรี / วงดนตรี เป็นวงดนตรีหรือเครื่องดนตรีชนิดใด

12. วิธีการรำลงทรงในการแสดงลงทรงแต่ละประเภท (ลงทรงปีพาทย์ ลงทรงโขน ลงทรงสุหร่าย ลงทรงมอญ ลงทรงลาว ลงทรงแขก รำชมตลาด) มีความเหมือนหรือแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

13. การรำลงทรงของตัวโขนพระ / โขนยักษ์ / โขนลิง ในปัจจุบันมีตัวใดบ้าง และอยู่ในการแสดงโขนตอนใด

14. จุดมุ่งหมายของการรำลงทรงของตัวละครเพื่ออะไร

15. การอาบน้ำแต่งตัวของตัวละครจำเป็นต้องเป็นเพลงลงทรงหรือไม่ / ถ้าไม่จำเป็นจะมีเพลงใดที่สามารถรำประกอบการอาบน้ำแต่งกายได้บ้าง

16. การรำลงทรงส่วนใหญ่จะต่อท้ายด้วยเพลงใด

17. การรำลงทรงมีจารีตอย่างไรบ้าง

18. ฉากและอุปกรณ์ประกอบการแสดงรำลงทรงมีอะไรบ้าง

19. มีหลักและวิธีคัดเลือกผู้แสดงอย่างไร

คำถามหลักในการสัมภาษณ์กลุ่มดุริยางคศิลป์เกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานการรำลงทรง ดังนี้

1. คำนิยามของคำว่า ลงทรง" กับ "เพลงลงทรง" เป็นอย่างไร

2. ประวัติความเป็นมาของเพลงลงทรง

3. เพลงลงทรงทางดนตรี/ขับร้อง มีกี่เพลง กี่ประเภท อะไรบ้าง

4. เพลงลงทรงประเภทใดที่เกิดขึ้นมาก่อน

5. หน้าทับเพลงลงทรงมีหน้าทับอะไรบ้าง

6. สาเหตุที่เรียกว่า "ลงทรงโขน" เพราะอะไร

7. คำว่า "โขน" ที่เขียนกำกับไว้หน้าบทละครหมายถึงอะไร

8. ลงทรงโขนกับโขนรถ โขนม้า เหมือนกันหรือไม่ อย่างไร

3.4 การตรวจสอบข้อมูล

จากการสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลต่าง ๆ ผู้วิจัยได้ถอดความจากการจดบันทึกและเครื่องบันทึกเสียง ดังนี้

เนื่องจากข้อมูลที่เป็นด้านประวัติศาสตร์ทางด้านนาฏศิลป์ไทย นั้นมีการบันทึกเป็นหลักฐานค่อนข้างน้อย การวิจัยบทบาท ลีลา และโครงสร้างของกระบวนท่ารำหุมนานลงสร จึงมีความจำเป็นมากที่ต้องใช้หลักฐานอ้างอิงจากการสัมภาษณ์ผู้ที่มีประสบการณ์การสอน และการแสดง เป็นข้อมูลหลักในการเขียนงานวิจัยในข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาและหลักการแสดง ต่างๆ ดังนั้นจึงต้องใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนหลายท่านเพื่อนำข้อมูลมาตรวจสอบในแต่ละด้าน ดังนี้

3.4.1 ข้อมูลด้านทฤษฎี โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านในประเด็นที่เหมือนกัน ซึ่งจะได้ข้อมูลที่ตรงกัน และแตกต่างกัน เพื่อเป็นการยืนยันความเชื่อถือได้ของข้อมูล

3.4.2 ข้อมูลด้านกระบวนท่ารำ โดยการเก็บข้อมูลซ้ำ ๆ ในการสังเกตการณ์แสดงในแต่ละครั้ง ผู้วิจัยจะสังเกตท่ารำของแต่ละบุคคลที่ได้รับการถ่ายทอด ว่าปฏิบัติท่ารำเหมือนหรือต่างกันอย่างไร หากมีการเปลี่ยนแปลงนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบใดบ้าง

จากการรวบรวมข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์และเรียบเรียงข้อมูล รวมถึงการบันทึกกระบวนท่ารำหุมนานลงสร ดำเนินการให้อาจารย์ประสิทธิ์ ปิ่นแก้ว ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ก่อนนำมาจัดทำเป็นข้อมูลงานวิจัยนี้

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอผลการวิจัยให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิร่วมกันตรวจสอบ และเสนอแนะปรับปรุง จนเป็นที่เห็นชอบร่วมกัน โดยนำเสนอรูปแบบผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาเชิงวิเคราะห์ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและการวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม ดังนี้

3.5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร ศึกษาเอกสารตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิชาการ จัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นที่ศึกษา ด้านความหมาย ความสำคัญ บทบาท ความเป็นมาในการแสดง ตลอดจนองค์ประกอบในการแสดง

3.5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม ใช้กระบวนการวิเคราะห์เชิงคุณภาพจากการบันทึก การสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม หลังจากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการจัดระบบหมวดหมู่ข้อมูล โดยรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไปจากกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิตามกลุ่มเกณฑ์ต่าง ๆ และการสัมภาษณ์เจาะลึกในกลุ่มนาฏศิลป์ที่ได้รับการถ่ายทอดทำรำในบทบาทหนุ่มนางลงสรงจากอาจารย์ประสิทธิ์ ปิ่นแก้ว

3.5.3 นำข้อมูลทั้งหมดมาจัดหมวดหมู่แล้ววิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีพรรณนาเชิงวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ โดยอาศัยการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นหลักในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ผลสรุปของการวิจัยโดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 บท ตามหลักการวิจัย

3.6 การเสนอผลการวิจัย

นำเสนอรูปแบบผลการวิจัย โดยวิธีพรรณนาเชิงวิเคราะห์จากการประมวลข้อมูลที่ศึกษา มาสรุปและเรียบเรียงเป็นรูปเล่มเป็นวิทยานิพนธ์ ดังนี้

บทที่ 1 บทนำ

- 1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา
- 1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย
- 1.3 ขอบเขตของการวิจัย
- 1.4 ข้อตกลงเบื้องต้น
- 1.5 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย
- 1.6 วิธีดำเนินการวิจัย
- 1.7 ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิจัย
- 1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

บทที่ 2 น้ำกับความเชื่อทางศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและพิธีกรรมในสังคมไทย

- 2.1 ความสำคัญของน้ำ
 - 2.1.1 ความสำคัญของน้ำกับชีวิต
 - 2.1.2 ความสำคัญของน้ำกับความเชื่อทางศาสนา
 - 2.1.3 ความสำคัญของน้ำกับศิลปวัฒนธรรม

2.1.4 ประเพณี พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับน้ำ

2.2 การรำลงทรง

2.2.1 ความหมายของการรำลงทรง

2.2.2 ประวัติความเป็นมาของการรำลงทรง

2.2.3 ความสำคัญและวัตถุประสงค์ของการรำลงทรง

2.2.4 องค์ประกอบและลำดับขั้นตอนที่สำคัญในการรำลงทรง

2.3 การรำลงทรงในการแสดงโขน

2.3.1 การรำลงทรงของตัวโขนพระ

2.3.2 การรำลงทรงของตัวโขนยักษ์

2.3.3 การรำลงทรงของตัวโขนลิง

2.3.4 การรำลงทรงของตัวโขนนาง

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- ความสำคัญของน้ำกับสังคมไทย
- ประเพณีไทย
- พิธีกรรมทางศาสนา
- ความเชื่อ
- ประเพณีและพระราชพิธีหลวง
- วรรณคดีสมัยต่าง ๆ
- ประเพณีหลวง
- บทละครในเรื่องรามเกียรติ์ รัชกาลที่ 1
- บทละครในเรื่องรามเกียรติ์ รัชกาลที่ 2
- สมญาภิธานรามเกียรติ์
- แนวคิด และวิธีการแสดงโขนลิง
- ลงทรงโขน รูปแบบการแสดงละครใน
- บทบาทตัวละครในเรื่องรามเกียรติ์ กรณีเฉพาะตัวหนุมาน

3.1.2 การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในเรื่อง

- ความหมายของการรำลงสร
- ประวัติความเป็นมาของการรำลงสร
- ความสำคัญของการรำลงสร
- วัตถุประสงค์ของการรำลงสร
- องค์ประกอบและลำดับขั้นตอนที่สำคัญในการรำลงสร

3.1.3 การศึกษาด้วยตนเอง

- การชมการแสดงชุดหุ่นมาลงสร
- การศึกษาจากวีดิทัศน์การแสดงชุดหุ่นมาลงสร

3.1.4 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม

- การรับการถ่ายทอดกระบวนการทำรำจากครูประสิทธิ์ ปิ่นแก้ว
ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (นาฏศิลป์ – โขน)
ปี พ.ศ. 2551

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

บทที่ 4 การแสดงชุดหุ่นมาลงสร

4.1 วานรพงศ์

4.2 ประวัติหุ่นมา

4.3 องค์ประกอบของการแสดงชุดหุ่นมาลงสร

4.3.1 ประวัติความเป็นมาของการแสดงชุดหุ่นมาลงสร

4.3.2 บทที่ใช้ในการแสดงชุดหุ่นมาลงสร

4.3.3 ลักษณะการแต่งกายในการแสดงชุดหุ่นมาลงสร

4.3.4 เพลงที่ใช้ประกอบการแสดงชุดหุ่นมาลงสร

4.3.5 เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงชุดหุ่นมาลงสร

4.3.6 อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการแสดงชุดหุ่นมาลงสร

4.3.7 ฉาก

4.3.8 ผู้แสดง

4.3.9 กระบวนทำรำหนุমানลงสร

4.3.9.1 โครงสร้างทำรำหนุমানลงสร

4.3.9.2 ทฤษฎีที่ใช้ในการแสดงชุดหนุমানลงสร

4.4 บทบาทการแสดงชุดหนุমানลงสรที่สะท้อนบริบททางสังคมไทย

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.2 ข้อเสนอแนะ

รายการอ้างอิง

ภาคผนวก

ประวัติผู้วิจัย

การวิจัยบทบาทหนุমানลงสรในการแสดงโขน ใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากเอกสาร คำบอกเล่า บุคคล สื่อวัฒนธรรม งานศิลปะ โดยวิธีการค้นคว้าข้อมูลเอกสาร การสัมภาษณ์ การสนทนา การสังเกตการณ์ รวมทั้งการฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง ในแต่ละขั้นตอนของการวิจัย ทำให้พบว่า

ข้อมูลจากเอกสาร ตำรา งานวิจัย คู่มือการสอนต่าง ๆ เหล่านี้ให้ข้อมูลในเชิง ความหมายประวัติศาสตร์ บทบาทและลักษณะของเพลงที่ใช้ประกอบกับบทละคร และ องค์ประกอบด้านบทละคร ข้อมูลเกี่ยวกับตัวละคร เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการวิเคราะห์บทบาท และลีลา และโครงสร้างกระบวนทำรำของการแสดงชุดหนุমানลงสร

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ทั้งบุคคลทางด้านนาฏศิลป์ และดนตรีทำให้ทราบข้อมูล เกี่ยวกับองค์ประกอบด้านการแต่งกาย อุปกรณ์ จาก ดนตรี และเพลงประกอบการแสดง อีกทั้ง ได้ข้อมูลเกี่ยวกับหลักการ ความคิดเห็นส่วนบุคคลเกี่ยวกับบทบาทการแสดงหนุমানลงสร

จากการสังเกตการณ์ทั้งผู้วิจัยมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ทำให้มีความรู้และเกิดความเข้าใจหลักและวิธีการแสดงชุดหุ่นนางลงทรง ทั้งในด้านการถ่ายทอดเพื่อการศึกษาและการแสดงของศิลปิน ว่าการแสดงสามารถปรับเปลี่ยน แปรเปลี่ยนไปได้ตามองค์ประกอบและข้อจำกัดทางการแสดง สามารถนำไปใช้วิเคราะห์ให้ได้คำตอบของงานวิจัย

การทดลองปฏิบัติที่มุ่งศึกษาการถ่ายทอดกระบวนการทำรำชุดหุ่นนางลงทรงเป็นหลัก โดยรับถ่ายทอดท่ารำแบบตัวต่อตัวจากครูผู้ถ่ายทอด ทำให้ผู้วิจัยได้เรียนรู้วิธีการ เข้าใจหลักการ ตลอดจนเทคนิค และกลวิธีการรำจากอาจารย์ประสิทธิ์ ปิ่นแก้ว การได้รับการถ่ายทอดและโอกาสในการแสดง ล้วนเป็นข้อมูลที่สำคัญยิ่งในการวิเคราะห์เพื่อให้ได้หลักการ วิธี เทคนิค กลวิธีในการแสดงหุ่นนางลงทรง

ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ เป็นการเก็บรวบรวมกระบวนการทำรำบทบาทหุ่นนางลงทรงตามแบบฉบับของครูโบราณไว้มิให้สูญหายไปกับกาลเวลาและสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปโดยการบันทึกท่ารำไว้เป็นภาพนิ่งประกอบการบรรยายวิธีการปฏิบัติท่ารำอย่างละเอียด และการบันทึกเป็นวีดิทัศน์เพื่อสามารถศึกษาวิธีการเชื่อมท่ารำ กลวิธีลีลาในการรำของคุณครูผู้ถ่ายทอดและผลการศึกษาของผู้วิจัยเพื่อเป็นการเผยแพร่องค์ความรู้ด้านนาฏยศิลป์ต่อไป